

Bodega propietat dels germans Colomé situada a Kassel (Alemanya)

WEIN VERKAUFEN (VENDRE VI). UN VIATGE DE CAPELLADES A VIENA: JOSEP POCH I TEIXÉ (1882-1954)

MIQUEL GUTIÉRREZ-POCH

Els fluxos migratoris catalans del final del segle XIX i l'inici del XX s'han identificat amb Amèrica Llatina. Aquesta visió, lògica atesa la magnitud del fenomen, ha portat a ignorar algunes realitats menys importants quantitativament, però molt significatives en termes qualitius. Una d'elles és la presència de catalans al centre d'Europa, principalment a Alemanya i a Suïssa, vinculats a la comercialització de vi. L'Anoia també va contribuir a aquest flux migratori. En va ser un exemple el capelladí Josep Poch i Teixé, que va viure a Alemanya i Àustria dedicat a aquesta activitat. Aquest article té com objectiu descobrir aquest personatge en el seu context i recuperar per al comú coneixement aquest corrent migratori.

EL MERCAT ALEMANY DEL VI: UNA SORTIDA A LA CRISI DE FINALS DEL SEGLE XIX

La viticultura catalana va partir un fort sotrac al final del segle XIX, quan el mercat francès, que havia motivat l'expansió precedent, havia minvat amb la finalització de la vigència del tractat comercial de 1882. Els preus queien i els comercialitzadors de vins van intentar obrir nous mercats i vies de venda. La situació es va veure complicada per l'arribada de la fil·loxera a les vinyes catalanes. Una de les solucions, un cop iniciada la recuperació posterior a l'estrall causat pel paràsit, va ser l'accés als països centreeuropeus, preferentment Alemanya i Suïssa. El mercat alemany estava per desenvolupar i era,

per tant, una gran oportunitat. De fet, constava entre els països amb un baix consum per càpita de vi. Així, el 1923-1927, els alemanys consumien 0,44 litres de vi per càpita enfront de 2,36 l. de cervesa (quantitats expressades en alcohol pur). Espanya estava en 12,29 l. i 0,09 l., respectivament.¹

Els vins espanyols ja havien entrat a Alemanya i Suïssa, especialment durant la dècada de 1880, en el context de la plaga fil·loxèrica a França. En aquella època van aparèixer les primeres instal·lacions dedicades a la venda i al consum del producte de les vinyes espanyoles, les posteriorment populars Spanische Weinhalle. Les importacions a Alemanya de «*vinos tintos secos del Norte de España*» varen declinar amb la finalització del tractat comercial signat el 8 d'agost de 1883. El diagnòstic realitzat pel Centro de Informació Comercial espanyol el 1900 deixava clar el domini en aquell mercat del vi francès i italià. Espanya va estar en guerra aranzelària amb Alemanya entre maig de 1894 (quan havia finalitzat el tractat comercial signat el 1883) i l'inici de 1896 (amb un arrelament provisional), fet que va dificultar l'entrada dels vins peninsulars i va obrir la porta a importacions provinents de Califòrnia i de Xile, meres imitacions de l'Oporto i el Xerès. La regularització de la situació amb un «*arancel*

1. Pinilla; Ayuda (2007), p. 182.

2. Ministerio de Estado. Centro de Informació Comercial (1900), p. 6.

convencional»² va impulsar de nou les vendes de vi espanyol.³ Els vins «*procedían principalmente de Tarragona, Málaga, Jerez, Huelva y Valencia, siendo su mayor parte vinos dulces de alta graduación alcohólica*». El nou marc comercial va ser resultat d'un intercanvi de notes que van esdevenir, de fet, la segona part del tractat hispano-alemany, bàsicament polític (relatiu al traspàs de sobirania d'algunes possessions espanyoles al Pacífic), que fou aprovat el 30 de juny de 1899. Aquest marc de relacions comercials obria noves oportunitats per a aquells vins negres del nord d'Espanya que, prèviament, havien perdut posicions en el seu ús al cupatge. Malgrat això, Josep Elias de Molins encara afirmava el 1904 que «*No es muy importante el mercado alemán para nuestros vinos, bien que en 1901 España consiguió alcanzar el segundo lugar, ó sea después de Francia*».⁴ A aquesta oportunitat comercial també va contribuir la «*honda crisis por que atraviesa la producción vinícola alemana*»,⁵ imputable als alts costos laborals i l'esgotament de les terres.

Claudi Oliveras Massó, enginyer agrònom i un dels millors coneixedors de la vitivinicultura catalana (va ser director de l'Estació Enològica de Vilafranca del Penedès i de la de Reus), afirmava el 1923 que Alemanya «*Constituyó antes de la guerra un floreciente mercado, más intenso de año en año, no solo para nuestros mostos y vinos sino que también para nuestras uvas frescas estrujadas o sin estrujar*».⁶ El cònsol espanyol a Frankfurt deia el 1910 que «*Los vinos de Tarragona son muy estimados aquí*». Fins poc abans s'havien venut sota el nom de «Portwein» o «Porto», fet que va impedir la signatura del tractat comercial entre Portugal i Alemanya. Segons la mateix font, existia pressió per part dels importadors de vins espanyols per

tal que, en un tractat hispano-alemany, es pogués obtenir la possibilitat de vendre'l com a «Porto aus Tarragona» o «Spanischer Portwein». També s'assenyalaven problemes en la importació de vins negres a causa dels canvis en el marc legal de la seva utilització en el cupatge, tant de vins blancs com negres.⁷ En opinió del francès Charles Tallavignes, «*Les vins espagnols sont recherchés —même ceux qui entrent en Allemagne comme vins en fûts— pour fabriquer, grâce à des coupages avec de petits vins blancs les simili-Bordeaux*».⁸ Un nou marc legal, la llei de vins de 9 d'abril de 1909 i el reglament per a la seva execució del posterior 9 de juliol, va contribuir a impulsar aquest comerç. Progressivament, el gruix de les importacions procedents d'Espanya estava constituït per vi comú en botes (entre 1908 i 1910 va oscil·lar entre el 77% i el 83%), mentre que baixava l'adreçat al cupatge. El vi espanyol havia de competir en aquell mercat amb el francès i l'italià. Just entre 1908 i 1910, la producció espanyola va suposar entre el 20 i el 25% de las importacions «*en barriles y vagones-cuba*». L'impuls d'aquestes exportacions va ser tan important en algunes zones que, fins i tot, el juny de 1913 s'afirmava que «*Nuestra exportación de vinos a Alemania es la causa de la regularización de los precios durante estos últimos años*».⁹ Les exportacions a Alemanya el 1913 suposaven el 3% del total del vi negre a doll sortit d'Espanya cap als mercats exteriors (entorn del 7% sense les vendes a França). El mercat alemany havia importat aquell any el doble del de 1910. Però en realitat aquestes vendes podien ser més elevades ja que, com deixa clar algun informe consular, les exportacions espanyoles sortien menysvalorades a les estadístiques oficials. Això era degut al fet que moltes sortides anaven consignades a Holanda, Bèlgica i Dinamarca.

3. Ministerio de Estado. Centro de Información Comercial (1900), pp. 5-6.

4. Elias de Molins (1904), p. 380.

5. Gil-Delgado (1914), p. 6.

6. Oliveras (1923), p. 45.

7. *Memorias Diplomáticas y Consulares e Informaciones*, nº 345, 1912, Alemania. Consulado de España en Frankfurt. *Memoria Comercial correspondiente al año de 1910*, p. 13-15.

8. Tallavignes (1903), p. 77.

9. *Diario de Gerona*, 3-6-1913, XXV, n. 127, p. 3.

Spanische Weinhalle de Jaume Cabré localitzada a Göppingen (Alemanya)

La importància d'aquest negoci va fer que a Igualada es publicués, entre març de 1911 i octubre de 1912, *El Comercial Vinícola Español*, que tenia com a peu de capçalera el d'«*Órgano por abonamento, especial para comerciantes en vinos y frutas establecidos en Alemania y Suiza, de carácter puro comercial*». El seu propietari era G. Bertran, possiblement natural d'Igualada però resident a Zabern (actualment Saverne), localitat alsaciana i, per tant, llavors sota administració alemanya. La redacció estava a la mateixa capital de l'Anoia i era encapçalada per Joan Lluçà i Badia, qui treballava des del seu domicili particular i professional a l'Igualadí carrer de Costiol, núm. 9, on hi havia la popular botiga Tupinamba. En el mateix pla, diferents especialistes i coneixedors del vi espanyol i català van viatjar a Alemanya i Suïssa per analitzar de primera mà aquests mercats. Aquest fou el cas de Rafael Mir i Deàs, important viticultor

de Sant Sadurní d'Anoia i molt actiu en el temps de la fil·loxera, que va visitar, entre d'altres ciutats, Frankfurt l'agost de 1912.¹⁰

Com ja s'ha dit, el vi exportat a Alemanya i Suïssa tenia un origen preferent a Tarragona (Camp de Tarragona i Conca de Barberà) i al Penedès. El *Diario de Gerona* afirmava el desembre de 1912 que «*El Campo de Tarragona, la Conca de Barberá y el Panadés son en Cataluña las regiones privilegiadas para el comercio de exportación a Suiza, Alemania y Francia*». ¹¹ A ells sumava els vins d'Utiel i Alacant. Raimon Soler esmentava Alemanya i Suïssa com un dels «*mercats europeus que tradicionalment havien estat assortits pels vins penedesencs*». ¹²

10. *Diario de Gerona*, 27-8-1912, XXIV, n. 197, p. 5.

11. *Diario de Gerona*, 10-12-1912, XXIV, n. 290, p. 5.

12. Soler (2008), p. 348.

**LES «SPANISCHE WEINHALLE»:
VENDA A L'ENGRÒS I VENDA AL DETALL**

Un element central en la comercialització de vins espanyols i catalans va ser l'obertura de bodegues i/o tavernes especialitzades on es venia vi tant al detall com a l'engròs. El 1906 es manifestava l'exigència d'«*espíritu comercial*» en les actuacions dutes a terme a Alemanya. Així, alguns dels comerciants de vins espanyols al mercat germànic «*han formado Sociedades para acreditar sus productos con sucursales en las ciudades más importantes del Imperio*». Segons testimoni d'Eugeni d'Ors, a les *Spanische Weinhalle* es podien trobar «*a més dels vins andalusos d'universal anomenada, l'honrat "Tarragona", el "Rosé" esquerp y clar com la màxima d'un estòich, el "Priorat" poderós y dolç com un bon gegant*». ¹³ En aquella època, aquestes instal·lacions proliferaven a les principals ciutats alemanyes. Segons Xènius, «*De esos establecimientos los había en todas las ciudades populosas del mundo germánico*». ¹⁴ El conegut periodista Mariano de Cavia comentava l'octubre de 1915 que «*La bodega española es tan popular en toda Alemania como la mismísima Hofbrauhaus de Munich [...] En plena guerra, el culto continúa*». ¹⁵ Es tenen referències de la seva existència a Baviera (Munic, Aschaffenburg), Baden-Württemberg (Reutlingen, Schramberg,

Göppingen, ¹⁶ Stuttgart, ¹⁷ Heilbronn, ¹⁸ Mannheim, ¹⁹ Ravensburg, ²⁰ Konstanz, ²¹ Heidelberg, Karlsruhe, ²² Villingen, ²³ Freiburg), Hesse (Kassel, Darmstadt²⁴), Alsàcia, Sarre (Saarbrücken²⁵), Renània del Nord-Westfàlia (Colònia), etc. Els tres primers *landern* se situen a la zona amb major tradició vitícola d'Alemanya. Algunes ciutats en tenia dos o tres, com el cas de Freiburg. ²⁶ També hi havia bodegues espanyoles a Suïssa (Zuric, ²⁷ Burgdorf, Grenchen, Berna, Schaffhausen, Luzerna, ²⁸ Sankt Gallen, Olten²⁹, Langenthal, ³⁰ Lausana³¹). Les bodegues helvètiques mantenien una forta connexió amb Catalunya a través d'un grup important d'exportadors d'origen suís establerts a localitats catalanes, especialment a Vilafranca del Penedès (com ara Ferd. Steiner; Lüthi, Zingg y Marcet; Juan Mory). Molts d'aquests majoristes eren presents a Catalunya des del darrer

13. *La Veu de Catalunya*, 19-10-1910, XX, n. 4.115, p. 1.

14. *La Vanguardia*, 3-9-1950, p. 5.

15. Aquell cop, Mariano de Cavia estava visitant una bodega localitzada a Stuttgart oberta el 1907 (*El Imparcial*, 1-20-1915, p. 1).

16. El local propietat de Jaume Cabré tenia el nom de «Spanische Weinhalle zur Stadt Tarragona».

17. La bodega radicada a Stuttgart anomenada *Eldorado* tenia com a raó social «Gebrüder Vidal» i era propietat dels germans Toribi i Domènec Vidal, naturals de Caçà de la Selva. Aquest negoci havia estat abans en mans del també català Aycart, que va anar a viure a Suïssa. Els germans Vidal van aconseguir fer-se amb vi de l'Empordà en una època en què els subministraments eren escassos (Nadal, 2013, p. 116). També hi va haver una bodega a aquesta ciutat de «Prat y Cabré», que, segons un informe consular de 1914, «goza fama de ser, no solo una de las más prestigiosas de Stuttgart, sino de las más importantes del sur de Alemania» (Gil-Delgado, 1914, p. 21).

18. Aquesta bodega espanyola va ser fundada a inicis del segle XX per Joan Foix i Josep Bassa.

19. A aquesta ciutat alemanya, amb forta tradició paperera, hi havia dos locals d'aquest tipus en aquella època: el regentat per Josep Fàbrega i el de Geroni Bertran. El 1908 en funcionava una a nom de Jesús Catasús.

20. Aquesta bodega era gestionada el 1918 per Josep Brugal.

21. *La Weinhalle de Konstanz* va ser fundada el 1908 per Joan Pagès.

22. Es té constatat el seu funcionament el 1907, dirigida per Baudili Cusí.

23. Aquest local es va posar en funcionament el 1902.

24. La «Zur Stadt Barcelona» de Joan Prim va ser fundada el 1911.

25. Aquesta bodega era gestionada el 1909 per Moisès Fulguera.

26. *El Comercial Vinícola Español*, I, n. 19, 1-X-1911, p. 2.

27. La «Spanische Weinhandlung» va ser fundada per Pere Gorgot el 1874.

28. Aquest local va ser regentat entre 1914 i 1925 per Benet Puig.

29. La bodega espanyola d'aquesta localitat del cantó de Soleura fou dirigida per Frederic Poch i, a partir de 1922, per Joan Costa.

30. Segons testimoni oral recollit per Pedro Lenz, va ser gestionada per un català de cognom Romagosa (Lenz, 2004, p. 15). De tota manera, el seu fundador fou Pere Monner.

31. Josep Mascaró, membre de la coneguda família que elabora un conyac amb la mateixa marca que el cognom, comercialitzava vins a Lausana.

quart del segle XIX. En opinió de Josep Ventosa i Roig l'origen de «la internacionalització del nom de la nostra Vilafranca i la popularització dels nostres vins en els països de l'Europa Central» es devia a aquests comerciants.³² La importància del mercat helvètic va acabar motivant la posada en funcionament d'una estació enotècnica a Ginebra el 1908. L'acció comercial de les bodegues es trobava complementada per «representantes y viajantes hábiles».³³

D'Ors afirmava dels establiments radicats a Alemanya que «Los regentaban mallorquines o tarraconenses, dedicados a la importación de vino y a la de fruta».³⁴ Idèntic origen català era assenyalat per a la majoria de les bodegues suïsses.³⁵ Juan Pan-Montojo afirmava que «Los catalanes monopolizaron las ventas en la Suiza de habla alemana, merced a su control de una red de comercios en las ciudades».³⁶ Fins i tot, un visitant a la «bodega española» de Colònia el 1931 es queixava que el propietari no l'entenia parlant castellà, ja que «es catalán, y dice que solo habla catalán y alemán».³⁷ Molts dels fundadors d'aquestes bodegues espanyoles provenien de zones d'intensa especialització vinatera com l'Alt Penedès³⁸ i el Baix Penedès.³⁹ Encara a l'agost de 1926 es va publicar un anunci a *La Vanguardia* segons el qual se cercava un jove de 18 o 19 anys per treballar a una bodega espanyola de Frankfurt.⁴⁰ Aquests catalans emigraven per ocupar una plaça laboral en una *Weinhalle* preexistent per, molt sovint, després

Targeta de la bodega de Josep Riba situada a la localitat suïssa de Grenchen

crear-ne una de pròpia.⁴¹ La pauta més habitual era que, a poc a poc, anés emigrant una família sencera per responsabilitzar-se directament de la gestió de l'establiment.⁴² Pedro Lenz afirmava amb relació a aquests locals a Suïssa que «La primera corriente migratoria española la establecieron los comerciantes de vinos. Ciertamente fue una corriente pequeña [...] pero sus huellas llegan casi hasta el presente».⁴³

Aquestes bodegues, com ja se n'ha fet esment, també eren centre d'importació de fruita (com ara taronges). Josep Esteve venia a mitjan dècada de 1920 «Original-Spanische Naturweine» (vi natural espanyol), «Prima Malaga» i «Mistella», junt amb «erstklassige Südfrüchte» (fruites del sud de primera qualitat). Aquests negocis sovint acollien

32. Ventosa (1936), p. 7.

33. *La Gaceta de los Caminos de Hierro*, 24-12-1908, LIII, n. 2.719, p. 601.

34. *La Vanguardia*, 3-9-1950, p. 5.

35. Lenz (2004), pp. 15-18.

36. Pan-Montojo (1994), p. 266.

37. *Transporte*, n. 65, maig-1931, p. 29.

38. Aquest és el cas de Pau Just Miquel, qui va emigrar a Alemanya a inicis del segle XX, i que provenia de Sant Cugat Sesgarrigues.

39. Aquest seria el cas d'una persona amb el cognom Bernades, propietari de la *Spanische Weinhalle* de Munic y «de todos sus dependientes», naturals del Vendrell (*La Vanguardia*, 3-9-1950, p. 5).

40. La raó s'havia de donar davant de Joan Masau (*La Vanguardia*, 28-8-1926, p. 23).

41. Un exemple d'això és el de Pau Just Miquel, qui va anar treballar a una *Spanische Weinhalle* de Göppingen gestionada per J. Cabré per fundar-ne després, el 1907, una de pròpia a Reutlingen que duia per nom «Zum Kaisehof». Just estava casat amb Pepa Cabré, neboda de J. Cabré. Josep Esteve, natural de Vilafranca i procedent d'una família de comerciants de vins, va treballar un temps en aquesta darrera fins que va fundar la seva pròpia a Schramberg i es va casar el 1920 amb l'alemanya Emma Amalie Stähle.

42. Aquest fet està documentat en diferents dels exemples coneguts. Antònia Just Miquel va emigrar per ajudar el seu germà Pau en la gestió de l'establiment de Reutlingen. Més tard, s'hi van afegir uns altres dos germans: Ernestina i Emili. També s'hi va establir Pau Vendrell Pi, promès i després espòs d'Antònia.

43. Lenz (2004), p. 14.

La local de J. Foix i Fill tenia per nom *Spanische Weinhalle zur Stadt Barcelona* i estava localitzat a Darmstadt

La família de Josep Esteve, natural de Vilafranca del Penedès, i fundador d'una *Spanische Weinhalle* a Schramberg (Baviera). Va retornar a la seva localitat d'origen el 1931

actuacions musicals, com una de prevista de Pau Casals al final de 1910 a la *Spanische Weinhalle* de Munic. Amb el temps, les bodegues van acabar esdevenint punts de reunió de les naixents comunitats espanyoles.⁴⁴

El creixement d'aquest negoci va suscitar reticències a Alemanya. *El Comercial Vinícola*

44. Antoni Grieria i Gaja, filòleg romanista, comentava que, durant el temps que va estar becat a Zuric, «Un cop a la setmana em veia amb el dilecte amic Joaquim Casas i passàvem hores agradables d'esbargiment en alguna *Spanische Weinhalle*, on els espanyols allunyats de la terra, compartien hores d'agradable solaç» (Grieria, 1963, p. 55). Grieria estava seguint el seu doctorat a la universitat de l'esmentada ciutat suïssa.

Español es feia ressò l'octubre de 1911 d'un article publicat l'agost anterior a *Zentral-Organ für das Wirtsgewerbe* i que duia per títol «*Las bodegas españolas son un peligro para la viticultura y para el negocio de los cafeteros alemanes*». Aquest article s'originava en l'oposició dels cafeters de Pforzheim (Baden-Württemberg) a l'establiment d'una nova bodega espanyola i la denegació, per part del consell de la província, de la llicència. L'argument es basava en el fet que «*El vino español tal cual es en su naturaleza es demasiado fuerte para nuestras condiciones*», sumant-t'hi la dolçor, fets que afavorien la borratxera. Els cafeters acabaven definint les bodegues espanyoles com «*un peligro moral*», ja que podien portar a l'alcoholisme. A això se sumava l'impacte econòmic sobre l'agricultura i el comerç germànic.⁴⁵ Pau Viñas, un altre català, es va enfrontar a una situació similar a la població alsaciana de Markirch, l'actual Sainte-Marie-aux-Mines. Viñas «*compró el fondo del otro español que estaba allí establecido, y que fué expulsado, quiso poner una persona al frente y al pedir la licencia le contestaron que se la darían pero con la condición de que no podía vender vinos españoles*». ⁴⁶ A nivell oficial, aquests problemes es van traduir al final de la primera dècada del segle XX en pressions per alterar el marc fiscal i gravar més els vins importats, tot i que sectors comercials, tant alemanys com estrangers, s'hi van oposar. Cal destacar que d'acord amb el Zollverein, els vins estrangers no estaven gravats amb impostos interiors que sí que afectaven els nacionals.

El mercat alemany es va veure severament contret com a resultat de la Gran Guerra, quan les vendes van ser nul·les, i de la posterior hiperinflació. D'aquesta forma, Claudi Oliveras afirmava el 1923, amb relació al mercat germànic, que «*Por desgracia, en la actualidad y seguramente todavía por bastantes años, no será posible contar con él pero como*

45. *El Comercial Vinícola Español*, I, n. 19, 1-10-1911, p. 1-2.

46. *El Comercial Vinícola Español*, I, n. 16, 1-8-1911, p. 2.

quizás algún día, y quiera Dios que sea pronto, sea posible verlo abierto nuevamente».⁴⁷ A aquest fet se sumaven adulteracions i falsificacions. Amb tot, va produir-se una recuperació als anys centrals de la dècada de 1920. En conseqüència, les exportacions de vi negre a doll de 1925 multiplicaven per dos les de 1913 (suposaven pràcticament el 10% del total). Malgrat això, van minvar clarament al final de la tercera dècada del segle. Així, les exportacions de 1930 eren un terç de les de 1925. El 1929 es parlava de «*la persistente disminució del volumen de vinos españoles exportados a Alemania, efecto sin duda, de una competencia ilícita y de prácticas abusivas en lo que se refiere a marcas y procedencias legítimas*», fet que va provocar que la Federación Nacional de Criadores Exportadores y Almacenistas de Vinos de España signés una protesta oficial.⁴⁸ Així les coses, la mitjana de les exportacions de vi negre a doll a Alemanya van suposar entre 1928 i 1935 únicament un 3,4% del total (Suïssa el 9,6% i França el 68,8%). En aquest context es va produir el tancament de molts dels locals i, fins i tot, el retorn a Catalunya d'alguns dels seus propietaris.⁴⁹ Malgrat això, encara a mitjan la dècada de 1930 hi havia en funcionament algunes d'aquestes bodegues espanyoles.

UN EXEMPLE DE COMERCIANT DE VINS: JOSEP POCH I TEIXÉ

Josep Poch i Teixé era fill de Josep Poch i Torrecasana, fuster de Capellades, i de Maria Teixé i Lloguerol, natural de la Llacuna. El matrimoni Poch Teixé va tenir tres fills: el mateix Josep (1882), Sofia (1886) i Ramon (1894). La família

47. Oliveras (1923), p. 45.

48. *Revista del Instituto Agrícola Catalán de San Isidro*, 1929, vols. 78-79, p. 118.

49. Aquest va ser el cas de la bodega de Josep Esteve a Ebingen tancada el 1931, quan va obrir un bar-cafeteria a Vilafranca del Penedès. Prèviament, el 1928, havia tancat el seva *Weinhalle* de Schramberg.

Poch procedia de Carme, lloc de naixement de Maurici, l'avi patern del futur comerciant de vins.

El fill gran del matrimoni Poch-Teixé va néixer a Capellades l'11 de juny de 1882. La seva germana Sofia es va casar el 1906 amb Joan Morera i Godó, fill del farmacèutic Josep Morera i Carbonell i de Rita Godó i Llucià.⁵⁰ Morera era d'adscripció liberal i va ocupar una posició dirigent en aquest partit a Capellades, tot responent al interessos de la seva família política i arribant a ser alcalde. El mateix Joan Morera i Godó va formar part del consistori capelladí. Una part important de l'Anoia, comarca natal de Josep Poch, comptava amb una forta especialització vinatera. Així, segons estimació de l'inici de la dècada de 1910, la producció de vi dels pobles del partit judicial d'Igualada era de 270.120 hls., «*todo en excelentes condiciones para la mesa y la exportación a Alemania y Suiza*».⁵¹

Sembla que Josep Poch va emigrar a Alemanya el 1902, ja que, segons les seves paraules, el 1951 ja feia quaranta-nou anys del seu viatge. Possiblement, la seva família va abandonar Capellades poc després, ja que tant el seu pare com el seu germà Ramon residien a Igualada el 1905. Poch no va ser l'únic capelladí que va emigrar a Alemanya. També es té documentada la presència de Jaume Simon i Bernadet, el qual, el 1911, amb vint-i-dos anys, residia a Colònia, i que va retornar a Capellades amb motiu de la Gran Guerra. Com ja s'ha vist, Poch va ser un dels catalans que es van establir a Alemanya i Suïssa per vendre vi a través de les *Spanische Weinhalle*. Segons el mateix Josep Poch, «*yo me he ocupado a la importación y venta de nuestros ricos vinos y darlos a conocer en Alemania*».⁵² El seu primer destí documentat va ser Nuremberg (fins al desembre de 1911). Possiblement, en aquesta època va treballar per

50. Josep Morera era natural de Copons. Havia arribat a Capellades a mitjan dècada 1880 i havia arrendat la farmàcia local.

51. *Boletín de la Cámara Agrícola Oficial de Igualada y su Comarca*, II, febrero-1912. Ns. 27 i 28, p. 3.

52. AMC, Correspondència 1951, vol 733.

Poch Josep
Aufenthalts-Anzeige.

Vor- und Familiennamen:	<i>Josep Poch i Texé</i>
Familienstand: <small>(ledig, verheiratet, verwitwet oder geschieden)</small>	~~ledig~~ <i>verheiratet</i>
Tag, Monat und Jahr der Geburt:	<i>10. Juni 1882</i>
Geburtsort und Verwaltungsbezirk des Geburtsortes:	<i>Lagellada (Spanien)</i>
Heimat und Staatsangehörigkeit:	<i>Lagellada Prov. Barcelon Spanien</i>
Religion:	<i>kath.</i>
Beruf, Stand oder Gewerbe: <small>(Wenn Ausüben eines Gewerbes ist dieses genau zu bezeichnen)</small>	<i>Kaufmann Waarenh.</i>
Militärverhältnis:	<i>frei</i>
Wohn in Stellung, Name u. Wohnort d. Arbeitgebers:	<i>Selbständig Spanische Waarenh.</i>
Zweck und voraussichtliche Dauer des Aufenthaltes: <small>(insbesondere ob der Aufenthalt nur vorübergehend oder dauernd ist. Wenn der Aufenthalt nur vorübergehend ist, ist der ständige Wohnort anzugeben)</small>	<i>dauernd</i>
Vor- und Familiennamen, Tag, Monat und Jahr der Geburt, des Geburtsortes und Standes der einzelnen hierhergezogenen Familienmitglieder (Ehefrau und Kinder): <small>Im Falle die Familienmitglieder (Ehefrau und Kinder) nicht hierhergezogen sind, ist deren Wohnort anzugeben. Wenn sonstige Personen im Haushalt sind, ist für dieselben ein weiteres Formular auszufüllen. Gewerbeschülern und Dienstboten sind zur Krankenversicherung anzumelden.</small>	a) Ehefrau <i>Jufanna Poch i Texé</i> <small>geborene</small> <i>Sobracas, w.</i> geboren am <i>13. Aug. 90</i> in <i>Alcaniz</i> b) Kinder
NB. Mangelhaft ausgefüllte Aufenthalts-Anzeigen werden gegen 20 Pfennig Gebühr zur Ergänzung hinaus gegeben. <i>Josep Poch, bürgerl. H. Josep Poch, geb. Texté</i>	
Wohnung, Straße und Hausnummer:	<i>Herrnbachstr. 6</i>
Tag der Ankunft unter Angabe des letzten Aufenthaltsortes:	<i>1. Dezember 1911 von Alschaffenburg, 16. März 1912</i>
	(Eigenhändige Unterschrift des Angehenden): <i>Josep Poch i Texé</i>

Informe de permanència de Josep Poch i Texé a la localitat bavaresa d'Aschaffenburg

a d'altri, però no en tenim cap altra informació addicional. Es té documentada la seva visita a Capellades l'agost de 1913, època en què residia a la ciutat bavaresa d'Aschaffenburg, «*on té establert un gran comerç de vins*»,⁵³ situat a la cèntrica Frohsinnstrasse. Segons el seu mateix testimoni, Josep Poch va arribar a tenir «*en los años 1910 hasta 1917*» catorze sucursals. Finalment, el 1917 va haver de tancar-les a «*causa de la guerra, puesto que la importación de nuestros vinos fue imposible*». Poch abandonava Aschaffenburg al començament de gener de 1918 i el seu antic local tornava a ser llogat. En aquella època ja estava casat amb Johanna Sedlacek, natural de Viena, però originària d'una localitat txeca anomenada Buchlovice.

Amb Josep Poch van emigrar altres membres de la seva família, tot responent al patró abans descrit. El seu germà Ramon, abans de treballar amb Josep, ho havia fet a Stuttgart, on consta la seva arribada el novembre de 1913. El seu parent Amadeu Poch i Claramunt també va viure amb ell a Aschaffenburg (de l'1 de novembre de 1913 a 12 de maig de 1914) (després ho va fer a Luxemburg i Pirmasens a Renània-Palatinat).⁵⁴ Com en altres casos, el negoci de Josep Poch acollia, a més, actuacions musicals. Tot apunta que la darrera es va celebrar l'abril de 1916.

Després del tancament dels seus negocis alemanys, Josep Poch es va establir a Copenhaguen, previ pas per Viena. A la ciutat danesa va importar 700.000 litres de vi. La tria de la capital nòrdica devia estar vinculada a la seva condició de port franc. Molt d'aquest vi fou lliurat per «*la casa Hijos de Enrique Gironella (Barcelona) y de la casa Sociedad Anónima Monegal (Barcelona), como también de la casa Llauradó, Freixa y Amigó (Reus)*». Cal destacar que aquesta darrera empresa estava especialitzada en «*vinos generosos, vinos similares*

a los Oporto o considerados como de "coupage"»⁵⁵ i «*elabora también vinos de licor especiales y exporta a los países europeos y americanos gran cantidad de los llamados de mesa, que satisfacen los gustos más exigentes*». Enrique Gironella va ser un comissionista de vins des del final del segle XIX i tenia fàbrica d'anisats. A l'inici de la dècada de 1910 s'anunciava com a «*gran bodega para la exportación*». La seva seu social era a Sant Martí de Provençals. Jordi Nadal i Xavier Tafunell van definir el Sant Martí del final del segle XIX com a «*capital de la manipulació i l'exportació de vins catalans*».⁵⁶ Als seus magatzems es realitzaven operacions d'embocament (elevació del grau alcohòlic). Gironella, per exemple, embocava vins des del 1873. Durant la guerra mundial, Hijos de Enrique Gironella va adquirir diferents vapors per dedicar-se al transport marítim (des de 1921 com a Franco Española de Navegación), tot i que va haver de vendre'ls el 1923. Sociedad Anónima Monegal tenia com a objecte social la «*compra venta y elaboración de drogas, productos químicos y demás géneros de éste comercio y industria; por término indefinido*».⁵⁷ Aquesta empresa es va anar decantant cap a la fabricació de perfums (els Monegal finalment van constituir Myrurgia S.A. el 1916). El capelladí encara constava com a resident a la capital danesa el juliol de 1918,⁵⁸ moment en què va adquirir bons de guerra austríacs.

Recuperada certa normalitat, el 1919 va retornar a Alemanya «*dedicándome de nuevo a la importación y venta de nuestros vinos*». Malgrat això, la situació política i econòmica no van permetre l'estabilització del seu negoci. La premsa de l'època apunta que llavors el centre de les seves activitats era Frankfurt, on tenia una Spanischen Weingrosshandlung.⁵⁹ Poch va veure com la hiperinflació del començament de la dècada

53. *La Veu de Capellades*, III, 31, 1-9-1913, p. 3.

54. Statds Aschaffenburg. Stadt und Stifarchiv, Aschaffenburg, Aufenthalts-Anzeige (full de registre de Ramon Poch Teixé i Amadeu Poch Claramunt).

55. *La Vanguardia*, 21-9-1926, p. 22.

56. Nadal; Tafunell (1992), p. 86.

57. Rodríguez (2014), p. 122.

58. *Neue Freie Presse*, 16-7-1918, p. 12.

La bodega Eldorado (Stuttgart) era propietat dels germans Vidal, naturals de Caça de la Selva

La bodega de Karlsruhe va ser fundada el 1907 per Boi Cusí

de 1920 va provocar la pèrdua de valor dels seus estalvis i inversions, fet al qual es va sumar la caiguda d'ingressos de la seva activitat comercial. El comerciant capelladí comentava que «*con la baja del marco perdí mi fortuna*». En aquell context va acumular un deute de 30 milions de marcs de paper. Va intentar reactivar els seus negocis amb la fundació de «José Poch GmbH», que tenia el seu camp d'actuació al estats centrals d'Alemanya i a Dresde. Finalment, aquesta iniciativa empresarial es va col·lapsar amb un deute de 800.000 marcs.

En aquell context, va prendre la determinació d'establir-se a Viena. A l'antiga capital de l'imperi austro-hongarès, d'on era natural la seva esposa, el 1928 va obrir dos magatzems de vi. No se sap res de l'evolució d'aquestes inversions fins a l'esclat de la Segona Guerra Mundial. Sobre els seus negocis d'aquest període, Josep Poch parla de «*4 sitios que yo tenía capitales*», els quals varen ser destruïts pels bombardejos esdevinguts durant l'esmentat conflicte armat. Continuant amb el seu testimoni, Poch ens informa que «*los bombardeos me hicieron un hombre pobre*». Cal esmentar, en aquest sentit, que la capital austríaca va ser bombardejada diverses vegades i que va quedar-hi destruït el 20% dels seus habitatges. La situació personal de Poch li va portar que, en primer lloc, demanés suport al ministeri d'Afers Exteriors espanyol. No va obtenir-ne resposta. La seva situació va ser tan desesperada que afirmava que «*me he visto obligado a vender lo poco que me quedó, y hasta últimamente me he visto obligado en vender nuestros trajes y abrigos de invierno a fin de poder comprar pan y patatas*». Aquest empobriment el va fer escriure a l'alcalde de Barcelona el 25 de novembre de 1951. En aquella època residia en un pis llogat al carrer Blechturm-gasse, 29, part de Wieden, al districte cinquè i al llinar del quart, molt proper al centre de la ciutat i de classe mitjana-alta. Cal destacar que aquell districte era a la zona de dominació

soviètica un cop finalitzada la II Guerra Mundial. El secretari personal de l'alcalde de Barcelona va derivar la missiva al batlle capelladí, que va fer algunes recerques per saber qui era, ja que el pas dels anys n'havia esborrat qualsevol rastre, especialment perquè feia molt que no vivia ningú de la seva família a Capellades.

Josep Poch i Teixé va morir el 29 d'octubre de 1954 i va ser enterrat en el cementiri vienès de Meidling, a la mateixa tomba que diferents membres de la família Sedlacek, la de la seva dona.

BIBLIOGRAFIA

ELÍAS DE MOLINS, JOSÉ (1904), *La crisis en España y sus remedios: estudio social y económico*, Imprenta Barcelonesa, Barcelona.

GIL-DELGADO, JOSÉ (1914), «Embajada de S.M. en Berlín. Memoria comercial correspondiente al año 1913», a *Memorias diplomáticas y consulares e informaciones*, nº 478.

GRIERA, ANTONI (1963), *Memòries*, Instituto Internacional de Cultura Románica: Abadía de San Cugat del Vallés, Sant Cugat del Vallès.

LENZ, PEDRO (2004), «Mirarse en el espejo. Notas sobre la inmigración española en Suiza» en Ana Mª Matute (et alt.), *Suiza y la migración. Una mirada desde España*, Imagine Ediciones, Madrid, p. 13-32.

MINISTERIO DE ESTADO. CENTRO DE INFORMACIÓN COMERCIAL (1900), *Comercio Universal de los vinos*, Imprenta de la Viuda de M. Minuesa de los Ríos, Madrid.

NADAL, JORDI I XAVIER TAFUNELL (1992), *Sant Martí de Provençals. Pulmó industrial de Barcelona (1847-1992)*, Columna, Barcelona.

NADAL, RAFEL (2013), *Quan en dèiem xampany*, Columna Edicions, Barcelona.

OLIVERAS MASSÓ, CLAUDI (1923), «Paliatius enològics contra la crisi vinícola. Conferència desenvolupada el 17 de abril de 1923, en el Excmo. Instituto Agrícola Catalán de San Isidro de

59. Vorarlberger Tagblatt, 17-12-1927, p. 3.

Barcelona, formando parte de un ciclo sobre «La Crisis Vinícola», Ministerio de Fomento, Dirección General de Agricultura y Montes. Servicios Especiales de Enología de la Región Agronómica de Cataluña, Talleres Gráficos de Eduardo Navas, Reus.

PAN-MONTOJO, JUAN (1994), *La bodega del mundo. La vid y el vino en España (1800-1936)*, Alianza Editorial, Madrid.

PINILLA, VICENTE I M. ISABEL AYUDA (2007), «The international wine market, 1850-1938. An opportunity for export growth in Southern Europe?», a Gwyn Campbell and Nathalie Guibert, *Wine, Society and Globalization. Multidisciplinary perspectives on the wine industry*, Palgrave MacMillan, Basingstoke.

RODRÍGUEZ, CRISTINA (2014), «Esteve Monegal: de l'escultura a la perfumeria. Fundació y evolució de l'empresa Myrurgia», a Calvera, Anna (coord.) (2014), *La formació del sistema disseny Barcelona (1914-2014), Un camí de modernitat. Assaigs d'història local*, Gracmon-Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, p. 117-128.

SOLER I BECERRO, RAIMON (2008), «Vilafranca del Penedès, 1901-1931. Continuitat i canvi a la

capital del vi», a Arnabat, R.; Vidal, J., *Història de Vilafranca del Penedès*, Edicions i Propostes Culturals Andana, Vilafranca del Penedès.

TALLAVIGNES, CHARLES (1903), *Les vins français en Allemagne. Étude Générale sur la situation viticole et vinicole de l'Allemagne*, Société Centrale d'Agriculture de la Haute Garonne, Toulouse.

VENTOSA I ROIG, JOSEP (1936), *Passat, present i esdevenidor de l'exportació de vi*, Impremta Claret, Vilafranca del Penedès.

PRINCIPALS PÀGINES WEB CONSULTADES

Sobre Josep Esteve i Schamberg:

<http://www.schwarzwaelder-bote.de/inhalt.schramberg-weine-und-suedfruechte-aus-spanien.7b7718bc-ea5f-4746-a6ee-d6928c916194.html> (darrera consulta, 27-10-2017).

Sobre Reutligen:

<http://www.imagespain.com/spain/Postcards/Personal and Miscellaneous/3219.html> (darrera consulta, 27-10-2017).

Sobre Göpingen:

<http://www.imagespain.com/spain/Postcards/Personal and Miscellaneous/3218.html> (darrera consulta, 27-10-2017).

Anunci d'actuacions musicals a la *Spanische Weinhalle* de Josep Poch a la premsa d'Aschaffenburg

MIQUEL GUTIÉRREZ-POCH (Còrdova, 1963) és professor del departament d'Història, Institucions, Política i Economia Mundial de la Universitat de Barcelona, membre del Centre d'Estudis Antoni de Capmany de la mateixa Universitat i del Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada.